

dr hab. Waclaw Wierzbieniec
prof. Uniwersytetu Rzeszowskiego (prof. Rzeszowskiej univerzity)
Instytut Historii, Uniwersytet Rzeszowski (Inštitút histórie, Rzeszowska univerzita)

Posudok habilitačnej práce:

Mgr. Ivan Albert Petranský, PhD. „Jehovovi svedkovia v Česko-Slovensku (1918 – 1992): Dejiny neuznanej náboženskej spoločnosti na pozadí spoločensko-politického vývoja (Prešov 2018)

- študijný odbor: 2.1.7 história

Význam zvolenej problematiky

Téma posudzovanej práce je dôležitá a aktuálna. Je to prvé solídne uchopenie analyzovanej problematiky v historiografii, na základe čoho možno konštatovať, že táto práca dosahuje úroveň habilitačnej práce.

Štruktúra, názov a cieľ habilitačnej práce, použité výskumné metódy a teoretické východiská

V habilitačnej práci, ktorá má charakter monografického spracovania, sa autor zamerail na roky 1918 – 1992, keď – s výnimkou krátkeho obdobia pred 2. svetovou vojnou a vojnové obdobie – existovalo Česko-Slovensko, štát, na území ktorého získavala čoraz väčší význam náboženská skupina Jehovovi svedkovia. V názve habilitačnej práce autor veľmi precízne vymedzil problematiku, teritoriálny kontext a chronológiu svojich úvah.

Štruktúra práce je logická a nevyvoláva žiadne pochybnosti. Posudzovaná práca sa skladá z abstraktu v slovenskom a anglickom jazyku, desiatich kapitol, záveru, zoznamu použitej literatúry (vrátane archívnych prameňov). Štruktúra práce má problémovo-chronologický charakter a je zvolená vhodne. Je plne opodstatnená vzhľadom na charakter i rozsah problematiky. Celkovo práca predstavuje zaujímavé a originálne uchopenie témy, ako aj jej rozvrhnutie.

V úvode habilitačnej práce autor vymedzil predmet a tému, podrobil kritickej analýze použitú literatúru a pramene, poukázal na dostupné spracovania týkajúce sa tejto problematiky. Presvedčivo odôvodnil potrebu a význam uskutočneného výskumu, ktorého výsledky predstavil vo svojej práci. Okrem toho jasne definoval a vysvetlil, čo je cieľom práce. Chcem zdôrazniť, že autorovi sa podarilo dosiahnuť vytýčený cieľ práce, ktorým je predstavenie rozvoja náboženskej skupiny Jehovovi Svedkovia a ich činnosti na území Česko-Slovenska, pri súčasnom zohľadnení právnych a spoločensko-politických podmienok tohto hnutia, vrátane

podmienok vyplývajúcich z odstupu a neraz taktiež nepriateľskosti voči Jehovovým svedkom zo strany iných náboženských smerov.

Kapitoly a podkapitoly sú rozvrhnuté logicky. Obsahová náplň jednotlivých kapitol a podkapitol implikuje a uvádza nasledujúce. Autorove výklady na seba nadväzujú a predstavujú logický celok. Aplikovaná interpretácia, odvolávajúca sa tak na metódu dedukcie, ako aj indukcie, je správna a všestranná. Pozitívom práce je aj jasnosť a jednoznačnosť vyjadrovania. Spôsob predstavenia faktografického materiálu, ktorý autor podrobil dôkladnej analýze, umožňuje uskutočniť verifikáciu.

Zber materiálu sa zakladá na rozsiahlom vyhľadávaní v archívoch. Autor využil pramene uchovávané v archívoch na Slovensku i v Čechách. Siahol tiež po pomerne početných a starostlivo vybraných tlačенých prameňoch. Osobitne sa žiada zdôrazniť, že využil práce vydávané samotnými Jehovovými svedkami, ktoré majú charakter historických prameňov. Použitá literatúra korešponduje s témou habilitačnej práce.

Vedecký význam práce

V slovenskej, českej a poľskej historiografii problematike dejín hnutia Jehovových svedkov sa venuje pomerne málo pozornosti. Týka sa to aj prác z oblasti religionistiky. O to väčší význam nadobúdajú zistenia formulované v práci Mgr. Ivana Alberta Petranského, PhD., ktoré sa opierajú o rozsiahlu materiállovú bázu.

Veľmi dôležité sú úvahy autora týkajúce sa najmenej známeho a najmenej preskúmaného medzivojnového obdobia. Autor pedantne analyzuje v tom čase vzrastajúce spoločenské vplyvy Jehovových svedkov v Česko-Slovensku a ich podmienky; voči nim jestvujúci spoločenský odstup, či dokonca nepriateľský postoj. Zároveň poukazuje na pôsobnosť a obrovskú angažovanosť Jehovových svedkov pri hlásaní svojich ideí. Poukazuje na význam impulzu dôležitého pre rozvoj hnutia Jehovových svedkov, ktorým bolo polozenie veľkého dôrazu na hlásanie Svätého písma „od domu k domu“. Toto rozhodnutie bolo prijaté na medzinárodnom zhromaždení Jehovových svedkov v USA v r. 1922 a malo bezprostredný vplyv na ich činnosť taktiež v Česko-Slovensku. Až do súčasnosti je hlásanie Svätého písma „od domu k domu“ charakteristickou črtou Jehovových svedkov tak na Slovensku a v Čechách, ako aj v Poľsku.

Autor zaujal stanovisko aj k málo známym problémom inštitucionalizácie hnutia Jehovových svedkov v medzivojnovom období: zjednocovanie hnutia, preberanie celosvetového modelu tohto hnutia v Česko-Slovensku, problémy spojené s percepciou tohto modelu a jeho dôsledným dodržiavaním. Okrem toho upozornil na málo známu otázku čoraz

väčšej centralizácie vlády v zboroch, ktorá si vyžaduje podrobný výskum. Autorom uskutočnená analýza percepcie organizačných zásad Jehovových svedkov v lokálnom rozmere (v Česko-Slovensku) nepochybne predstavuje v historickom výskume dôležitý vedecký výstup.

V období druhej svetovej vojny v jednotlivých európskych krajinách okupovaných Treťou ríšou alebo v tých, ktoré boli pod jej vplyvom, situácia Jehovových svedkov bola osobitne ťažká. V okupovanom Poľsku boli jednou zo skupín obyvateľstva, ktoré zasiahla úplná genocída. Ako je známe, v koncentračných táboroch boli označení fialovým trojuholníkom. Vo vzťahu k tomuto obdobiu autor definoval niekoľko nových historických faktov na analyzovanom území, v kontexte väznenia, ktoré postihlo Jehovových svedkov za odmietnutia plnenia vojenskej služby.

Autor najviac pozornosti venoval situácii Jehovových svedkov na území Česko-Slovenska po 2. svetovej vojne, a to aj preto, že chronologicky ide o najdlhšie obdobie. Analyzujúc situáciu Jehovových svedkov v tomto období Česko-Slovenska, vo vzťahu k nim zistil dôležité podobnosti v zákonodarstve a politike Česko-Slovenska a iných socialistických krajín, ktoré boli pod vplyvom Sovietskeho zväzu (vrátane Poľska). Situácia Jehovových svedkov ako diskriminovanej skupiny bola osobitne ťažká v období stalinizmu. Autorovi sa podarilo zistiť, že v období stalinizmu, v období represie a prenasledovania, počet osôb spojených s hnutím Jehovových svedkov v Česko-Slovensku paradoxne značne vzrástol. Represie teda priniesli opačný efekt. Autor pri analýze problematiky obvinení Jehovových svedkov z rozvratnej činnosti a zrady štátu prichádza na nové zistenia.

Osobitne cenné sú zistenia autora týkajúce sa postojov Jehovových svedkov. Exemplifikácia postojov osôb patriacich do tejto náboženskej skupiny – nekonformných, s obrovskou odvahou vyplývajúcou so spätosti so svojou vierou, je impulzom pre širší porovnávací výskum tejto problematiky na území Poľska, Maďarska, ako aj iných krajín strednej a východnej Európy. Je potrebné ešte raz zdôrazniť, že podobne ako v Česko-Slovensku, aj v iných krajinách strednej a východnej Európy, represie a obmedzenia vo vzťahu k Jehovovým svedkom priniesli opačný efekt – nárast sily hnutia. Je dôležité dodať, že o vzrastajúcej sile a počte členov hnutia v Česko-Slovensku svedčí fakt, že v roku 1989, na medzinárodnom kongrese Jehovových svedkov, ktorý sa uskutočnil v Poľsku, sa z vtedajšieho Česko-Slovenska zúčastnilo okolo 10 tisíc osôb.

Na základe lektúry tejto zaujímavej práce formulujem výskumné postuláty, ktoré adresujem autorovi zaoberajúcemu sa touto problematikou. Podrobnejšie preskúmanie si vyžaduje problematika využívania novátorskej metódy v prvých desaťročiach 20. storočia, ktorú využívali Jehovovi svedkovia na propagáciu biblických vied. Metóda sa zakladala

na projekcii série filmov a diapozitívov, ktoré boli zosynchronizované so zvukovým sprievodom. Tieto filmy, ktoré predstavujú osemhodinovú prezentáciu, boli pomenované ako „Fotodrama stworzenia“ / „Fotodráma Stvorenie“. Filmy sa tešili veľkému záujmu a odohrali dôležitú úlohu pri náraste počtu Jehovových svedkov.

Nasledujúcim problémom, ktorý by mal autor vo väčšej miere zohľadniť vo svojom ďalšom výskume, je otázka vzťahov medzi Jehovovými svedkami z Prešovského kraja a z Podkarpatského vojvodstva po 2. svetovej vojne. Táto otázka je veľmi dôležitá aj z hľadiska výskumu dejín jednotlivých zborov Jehovových svedkov v Poľsku, osobitne na Podkarpáti. Dôležitosť tejto problematiky podčiarkuje teritoriálne susedstvo a vzájomné pôsobenie spoločenských a náboženských procesov, aké tam jestvovali v priebehu dejín. Ako vyplýva z mojich doterajších výskumov, procesy migrácie obyvateľstva, ktoré nastali na územiach Poľska susediacich so Slovenskom, boli dôležitým činiteľom, ktorý na tomto území ovplyvnil (a ovplyvňuje do súčasnosti) utváranie a činnosť rozličných náboženských skupín spojených s protestantizmom. Predovšetkým pentekostalistov, ale aj zborov Jehovových svedkov.

Záver

Na záver chcem zdôrazniť, že Mgr. Albert Petranský, PhD., si poradil s úlohou spočívajúcou vo vedeckom predstavení problematiky svojho výskumu. Predloženú habilitačnú prácu hodnotím pozitívne a považujem ju za významný vedecký výstup. Konštatujem, že predložená práca spĺňa kritériá kladené na habilitačné práce a Mgr. Ivana Alberta Petranského, PhD., odporúčam pripustiť k ďalším etapám habilitačného konania a udeliť mu titul docent.

Rzeszów 25.9.2018 r.

Wacław Wierzbieniec

Preložila: doc. Mgr. Marta Vojteková, PhD.